

הענישה הפופוליסטית לאלימות במשפחה

החקיקה הצפויה בכנסת לקביעת עונשי מינימום לעבירות של אלימות במשפחה היא בטוי להשפעת הרייטינג על חברי הכנסת המעוניינים להצטייר בציבור כתורמים לצמצום העבירות הקשות אבל לא יהיה בה כדי לצמצם את הנגע. ארגוני הנשים המריצות את החקיקה הזו ופרקליטות המדינה הנענית להם יוכלו לרשום את החוק לזכותם, אך לחובתם יזקפו שנים של בזוז מרץ ומשאבים להשגת חקיקה זו במקום לחפש פתרונות נאותים ממנה. לא ירחק היום והתקשרות הזועקת לחקיקה כזו תפרסם את הדו"חות המאכזבים על תוצאותיה.

אף-על-פי שהענישה אמורה להרתיע, שהרי אילולא אימת הדין איש את אחיו בלעו, אין בה כדי לחסל את העבירות. הענישה החמורה איננה מונעת את העבירות החמורות. כאשר באנגליה תלו את הגדונים למוות בגלל גניבות כוייסו הצופים בהוצאה להורג ע"י כייסים אחרים. תגובת העבריינים לקריאה שהיתה לפני שנים להחמיר בענישתם של שודדי הבנקים בישראל היתה שיש צורך לדאוג שלא יהיו עדים נגדם. רק אמצעי הבטיחות וההשהייה בפתיחת הכספות צמצמה עבירות אלו. עונשים חמורים על עבירות סמים לא הפסיקו את השימוש בהם והחמרה בענישה על עברייני תנועה איננה ממעטת את תאונות הדרכים. על כן מדוע צריך לצפות שהחמרה בענישה של מכי נשים תמעט את מספרם?

אין ספק שהמחוקקים הם אנשים נבונים, אבל האם השופטים הם חסרי דעת או נוטים חיבה מיוחדת לבעלים האלימים? בכל הדיונים, הנאומים, המאמרים והכתבות, איש איננו שואל מדוע השופטים, שהם טובים לשפוט בנושאים קשים ומסובכים, אינם מסוגלים להעניש כהלכה על עבירות של אלימות במשפחה, ומדוע השופטות אינן מחמירות מהשופטים. מדוע רק בעבירות אלו הבנת השופטים קצרה מהבנת המחוקקים וידיעתם איננה משגת כידיעת אנשי התקשורת. איזה מחקר עומד לנגד עיניהם, שאיננו יודע לשופטים, המלמד שהטלת שנות מאסר על גבר מכה תמנע את האלימות במשפחתו ובמשפחות אחרות. אולי החשש מענישה כה חמורה יגביר את האלימות כדי למנוע מהאשה להתלונן נגד בעלה, שהרי המשטרה לא תשמור עליה לעד והצבור ישכח את מר גורלה מיד אחרי הענישה החמורה. האם ענישה חמורה תנתק אשה מבעלה בגט פיטורין ותשפר את המצב הכלכלי של ילדיהם או שמא סובלת היא כי העתיד הצפוי לה בלעדיו קשה מחייה עמו. הבעל הרוצח את אשתו יודע שהוא צפוי למאסר עולם. אין צורך בתיקון חקיקה עבורו. האם ידיעה זו הפחיתה את מספר הרציחות? לא ולא. הגיעה הזמן שנבין בישראל את מה שמבינים עתה במדינות נאורות בעולם: המשפט הפלילי איננו התרופה לכל חלאי החברה.

המחוקק הליברלי שלנו, שקבע בחוקיו את מידות הענישה, לא היסס לכלול בהם את דרכי השיקום ולהתיר לשופט, לפי שיקול דעתו, להעדיף שיקום על עונש (למעט בעבירת רצח). נסוג עתה לימי הביניים בהם חזות הצדק התבטאה בענישה חמורה בלבד. הכנסת שחקקה את חוק יסוד כבוד האדם והגבילה את ימי המעצר לצרכי חקירה עד כי אין המשטרה יכולה לעמוד בהם רק כדי שלא ייכלא אדם לשעה מיותרת וענשו יתאים למידת עבריינותו - חוזרת בה מגישתה ע"י חקיקה דרקונית השוללת שיקול דעת שופטים (למעט מקרים מיוחדים). כנסת ישראל איננה סומכת על שופטי ישראל. אבל השופטים האמורים לשפוט משפט צדק ימצאו דרכם לעשות כן למרות החקיקה, כי אף עונש מינימום שחקקה הכנסת לא השפיע על בתי המשפט לעוות את הצדק ולהעניש בחומרה את מי שלא היה ראוי לכך למרות עבירותיו, קל וחומר שלא תהיה השפעה כזו לחוק מנוגד לחוק היסוד של כבוד האדם וחירותו, שהכנסת והשופטים גאים בו ובית המשפט העליון רואה בו מהפכה חוקתית ראויה לשמה.

צריך להימצא פתרון סביל של הנשים המוכות. הוא לא יימצא בתחום הענישה של בעליהן וחבריהן. אשה מוכה איננה ממחרת להתלונן במשטרה, כי החקירה והמשפט אינם פותרים את בעייתה. בעלה יצא באחד הימים מבית הסוהר וישב אליה. הוא ישוב רגוע או כועס? בחופשותיו ימצא מרגוע בחקירה או יטיח בה (תרתי משמע) את זעמו? מי יידע דרך גבר אלים

באשתו. ראוי למצוא נתיבים לנשים המוכות באמצעות לשכות הרווחה, שעובדיהן לא יחוייבו לדווח למשטרה על כל מעשה אלימות כדי שתיפתח חקירה משטרתית אלא יוכלו לחפש דרכים אחרות למניעת הפגיעות בה. אשה לא צריכה לחשוש מהגשת תלונה שמא תוצאותה תהיה רעה עבורה אלא למצוא שותפים למכאוביה בדמות אנשי מעשה שיושיטו יד עזר ויפנו למשטרה כאשר זו תהיה אחת הדרכים לטפול באלימות המשפחתית ולא דרך המלך. אז המשטרה תחקור בעבירה כדרך שהיא חוקרת את החמורה שבעבירות, בעזרת הקלטות ותחבולות וכיוצא באלה אמצעים שישכנעו את השופט באשמת הנאשם (שלא תהיה רק עדותה לעומת עדותו), ובית המשפט יטפל בנאשם כדרך שראוי לטפל באדם, שיש שהוא ראוי לחמור שבעונשים ויש אשר למרות החומרה שבעבירותיו הוא ראוי ליד עזר, של שופט, עובד סוציאלי ומחוקק. הכל לפי שיקול דעת בית המשפט הרואה את העבריין ובוחר את מעשיו ולא על פי אמת המידה של המחוקקים, שאינם רואים כל נאשם ואינם משערים עד כמה כל אחד מהם שונה ממשנהו.